



רקע היסטורי

לאחר מות הנביא מוחמד בשנת 632 לספירה, עבר השלטון על הקהילה המוסלמית לידיהם של יורשיו, המכונים "ח'ליפים". תקופה זו מכונה "ח'ולאפא א-ראשידון" ("הח'ליפים ישרי הדרך") ובמהלכה התפשטה הקהילה המוסלמית במסע כיבושים נרחב מחצי-האי ערב אל המזרח התיכון בכלל וארץ ישראל בפרט. ירושלים נכבשה מידי הנוצרים סביב שנת 638 על ידי הח'ליף השני עומר אבן אל-ח'טאב. הוא הקים מסגדים ומוסדות דת כדי לשנות את צביונה של העיר, וביניהם הניח את התשתית להקמתו של מסגד באזור הר הבית, שלימים ייקרא מסגד אל-אקצא.

בראשית ימי האסלאם זוהה המסגד שהוקם בהר הבית עם 'מסגד אל-אקצא' המוזכר בקוראן - המקום אליו הגיע מוחמד במסעו הלילי ממכה וממנו עלה השמיים לפגוש את אללה, וזו המסורת המקובלת כיום. בנוסף למסגד, הוקמה במרכז רחבת ההר כיפת הסלע, המהווה עד היום את המוטיב המזוהה ביותר עם הר הבית. באסלאם, יש חשיבות תאולוגית והיסטורית לירושלים שקיבלה את השם אל-קודס ("הקודש"): כיוון התפילה ("הקיבלה") המקורי של המוסלמים היה לירושלים, עד שמוחמד קבע שהכעבה במכה משמעותית יותר עבור המוסלמים. ירושלים עצמה לא נזכרת בקוראן (אם כי יש פסוק שלפי הפירוש עוסק בה), אבל קדושתה לאסלאם העמיקה לאחר כיבושה, וביתר שאת בעקבות מסעי הצלב (המאה ה-11 ואילך).

מסגד אל-אקצא והר הבית כסלע מחלוקת

לאחר שחרור ירושלים במלחמת ששת הימים בשנת 1967, החזירה ממשלת ישראל את הר הבית לניהול הווקף הירדני, הגוף האחראי מטעם ממלכת ירדן על "חראם א-שריף" ("המתחם הקדוש") ומסגד אל-אקצא. העמדה המקובלת על רוב פוסקי ההלכה היהודים אסרה עלייה להר הבית, שכן בהיותו המקום הקדוש ביותר ליהודים חלים עליו דיני טהרה מיוחדים, אך בהבנות הסטטוס-קוו משנת 1967 הוסכם במפורש כי ליהודים יש זכות לעלות להר הבית, אך לא להתפלל בו.

במהלך שנות התשעים וביתר שאת עם חתימת הסכמי אוסלו, התעצם העימות בין יהודים למוסלמים בהר הבית: ב-1990 נרגמו מתפללים יהודים ע"י פלסטינים, ב-1996 פרצו מהומות בכותל המערבי, ובשנת 2000 הייתה עלייתו של חבר-הכנסת אריאל שרון להר הבית האירוע שהצית את האינתיפאדה השנייה, המכונה בערבית "אינתיפאדת אל-אקצא".

למעשה, מאז פרוץ האינתיפאדה השנייה יש למסגד אל-אקצא תפקיד מכריע בשסע ובמתח שבסוגייה הישראלית-פלסטינית ובמתח בין יהודים למוסלמים. על פי האמונה היהודית הר הבית הוא המקום הקדוש ביותר עלי אדמות, מקומם של בתי המקדש שחרבו. עבור הפלסטינים בפרט, ועבור העולם המוסלמי-סוני בכלל, נחשב מסגד אל-אקצא למקום השלישי בחשיבותו לאסלאם הסוני אחרי מסגד אל-חראם במכה ומסגד הנביא באל-מדינה שבחצי האי ערב.



זרקור הסברה



מספר 3 - הר הבית ומסגד אל-אקצא בנרטיב הפלסטיני

בעתות חגים, ובמיוחד בחודש הקדוש רמדאן (על פי האמונה האסלאמית, בחודש זה ירדו מהשמיים הפרקים הראשונים בקוראן), מתגברים החיכוכים בין כוחות הביטחון ובין הפלסטינים המגיעים להר. במנהג המוסלמי, הרמדאן הוא חודש של סליחה וכפרה, צום ביום וארוחות חגיגות לשבירת הצום בלילות. בהיותו חודש קדוש, הוא נחשב גם כתקופה בה יש קדושה רבה יותר לפעולות, ואפשרות להתקרב יותר אל אללה. לכן, המתח הרוחני המלווה בימים אלה משמש גם כר לתעמולה אנטי-יהודית בדבר הסכנה הנשקפת למקומות הקדושים לאסלאם, והופך את כינוס עשרות אלפי המאמינים בתפילות ימי השישי בהר הבית למוקד פוטנציאלי של התנגשויות אלימות עם כוחות הביטחון הישראליים.

מבט קדימה

לסוגית הר הבית ואל-אקצא משמעויות מרחיקות לכת הכורכות יחד היבטים דתיים, טריטוריאליים, משפטיים, פוליטיים ואסטרטגיים, שיש להם השלכות ברמה הבינלאומית. לדעת מומחים היא עלולה לערער את הסכמי השלום עם מצרים וירדן ולסכל אפשרות של פיוס של שאר מדינות ערב, ושל העולם המוסלמי כולו, עם מדינת ישראל. במאה האחרונה נעשה שימוש הולך וגובר במעמד אל-אקצא כמוקד המלכד את העולם הערבי-מוסלמי נגד ישראל. אנו רואים זאת דרך הצהרות של מנהיגים מהעולם הערבי-מוסלמי אודות פגיעה בקדושת מסגד אל-אקצא ושלהוב ההמונים כנגד ישראל, בעיקר בתקופת רמדאן ובתפילות יום השישי, כפי שנעשה בתקופת מבצע "שומר חומות" וכפי שאנו רואים בימים אלו. גם מלחמת חרבות ברזל מכונה בצד הפלסטיני 'טופאן' (מבול) אל-אקצא.

הר הבית בסימבוליקה הפלסטינית



סמל "ארגון
הג'יהאד
האסלאמי
הפלסטיני"



ארגון "תנועת
החירות
הפלסטינית".
הזרוע הצבאית
של הארגון,
"גדודי אל
אנסאר", לקחו
חלק במתקפת
ה-7/10



סמל "ניצי
הפת"ח"



סמל "גדודי חללי
אל-אקצא",
התארגנויות טרור
שלקחו חלק
באינתיפאדה
השנייה



ארגון הטרור
"חמאס"